

МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО

УДК 341.96

ГРИБАЧОВА І. П.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного, європейського права

та цивільно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ДОГОВОРІВ

Анотація. Стаття присвячена розгляду питань у сфері мультимодальних перевезень, нормативно-правовому закріпленню основних положень, що регулюють відносини в цій сфері. У статті визначено поняття мультимодального перевезення. Розглянуто поняття договору мультимодального перевезення. Надано характеристику істотних умов договору мультимодального перевезення. Досліджено основні проблеми, які заважають безперешкодно здійснювати мультимодальні перевезення. Запропоновано основні напрямки вирішення проблем мультимодальних перевезень.

Ключові слова: міжнародні перевезення, мультимодальні перевезення, договір мультимодального перевезення, транспортні договори.

Постановка проблеми. Україна втрачає свій транзитний потенціал у зв'язку з відставанням у розвитку транспортної інфраструктури, активно здійснюваної сусідніми країнами, та зростаючою конкуренцією за надання транспортних послуг та підтримку основних трансконтинентальних і транснаціональних потоків товарів, і, перш за все, на найважливіший напрямок Європи-Азії. Зростаючий попит на транспортні послуги вздовж осі «Схід-Захід» та інтенсивний розвиток транспортних систем для сусідніх країн є сигналом для України щодо необхідності забезпечення ефективного міжнародного співробітництва щодо інтеграції України до транспортної системи Європи-Азії і подолання значної кількості невирішених проблем

із точки зору розвитку національної транспортної інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності транспортної системи.

Мета статті – проаналізувати перспективи розвитку мультимодальних перевезень в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правове регулювання міжнародних перевезень різними видами транспорту є важливим та актуальним питанням, але, не дивлячись на його значимість, у науковій літературі цьому питанню приділено недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, беручи до уваги геополітичне положення України як транзитної держави, для забезпечення конкурентоспроможності своєї транспортної системи необхідно забезпечити такі транспортні послуги, які відповідають міжнародним стандартам якості. Вигідне географічне положення України в центрі євразійських транспортних систем визначає його формування та розвиток як потужну європейську транзитну державу. Це підтверджується тим, що існуюча система пан'європейських транспортних коридорів охоплює значну частину території України, яка включає Західний, Придніпровський і Приморський регіони.

О.Е. Соколова визначає міжнародний мультимодальні перевезення як інтегровану та взаємопов'язану транспортну систему, завдання якої полягає в прискоренні, зменшенні та спрощенні технологічних процедур упродовж усієї доставки «від дверей до дверей» в умовах організаційної та технологічної взаємодії всіх етапів транспортного процесу [3].

Е.Л. Лімонов визначає міжнародні мультимодальні перевезення як перевезення, в процесі яких використовується кілька видів транспорту, що здійснюється під відповідальність одного перевізника за єдиним транспортним документом і за єдиним перехресним курсом [4].

Л.Б. Міротин у своїй науковій роботі визначає мультимодальні, комбіновані та інтермодальні перевезення вантажів і зазначає, що якщо під час перевезення двома видами транспорту один із них – міжнародний, то такий тип перевезення слід вважати мультимодальним (змішаним) [5].

Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН) підготувала документ «Термінологія комбінованого транспорту», в якому перераховані основні терміни, що використовуються в комбінованих перевезеннях або пов'язані із цими перевезеннями. Вищезгаданий документ визначає такі терміни:

1) мультимодальні перевезення – перевезення товарів двома або більше видами транспорту;

2) інтермодальні перевезення – послідовне перевезення вантажів двома або більше видами транспорту в тій же вантажній одиниці або вантажівці в рамках інтегрованої автомобільної мережі (від дверей до дверей) без завантаження або розвантаження;

3) комбіноване перевезення – інтермодальні перевезення, в яких більшість європейських маршрутів відбувається залізничним транспортом,

внутрішнім водним транспортом або морським транспортом, а будь-який початковий або кінцевий сегмент маршруту, який використовується автотранспортом, є настільки коротким, наскільки це можливо;

4) автомобільні та залізничні перевезення (у вітчизняній літературі, відомі як перевезення вантажів); комбіновані перевезення залізничним та автомобільним транспортом [6].

Європейська економічна комісія ООН також розрізняє такі види транспорту: короткоморські перевезення, доставка фідерів, вертикальний спосіб навантаження / розвантаження «lo-lo», горизонтальний спосіб навантаження / розвантаження go-ro, некоординований комбінований транспорт, комбінований транспорт із супроводом, транспорт «рухливий шлях».

Відповідно до Конвенції ООН про міжнародне мультимодальне перевезення з 1980 року термін «мультимодальний транспорт» відповідає терміну «змішаний трафік», тобто перевезення товарів принаймні у двох різних видах транспорту на основі договору змішаного транспорту від місця в одній країні до визначеного місця доставки в іншій країні [7].

Таким чином, мультимодальні перевезення – це вид перевезень, який здійснюється під відповідальність одного перевізника за єдиним транспортним документом, який використовує два або більше транспортних засобів, наприклад, залізничний транспорт та перевезення. На сьогодні не існує єдиного універсального закону, що регулює мультимодальні перевезення різними видами транспорту. Існуючі міжнародні конвенції регулюють змішаний транспорт лише одним видом транспорту. На Токійській конференції Міжнародного морського комітету в 1969 році було розроблено проект Міжнародної конвенції про змішаний транспорт – Токійські правила. Проформи транспортних документів (FIATA і BIMCO) для розроблення змішаного транспорту містять ідеї Токійських правил. Нагальні питання щодо міжнародно-правового регулювання змішаних вантажних перевезень розглядалися з якісно нової сторони в Бернській міжнародній конвенції про залізничний транспорт 1890 року.

Рівень безпеки, якості та ефективності перевезень пасажирів та вантажів, енергоефективність, вплив на довкілля не відповідає стандартам Європейського Союзу, що ускладнює інтеграцію національної транспортної системи в європейську. Технологічне відставання розвитку транспортної інфраструктури України призводить до значної частки транспортних витрат у вартості продукції та призводить до переорієнтації транспортних потоків. Морські порти України знаходяться на рівні кінця XX століття щодо якості, технічних характеристик, таких як глибина, засоби перевантаження та зберігання, технічний стан причалів та обладнання, рівень автоматизації та комп'ютеризації. Це одна з причин того, чому Україна втрачає свої транзитні потоки. Сьогодні, беручи до уваги геополітичне положення України як транзитної держави, для забезпечення конкурентоспроможності своєї транспортної системи необхідно забезпечити такі транспортні послуги, які відповідають міжнародним стандартам якості.

Вигідне географічне положення України в центрі євразійських транспортних систем визначає її формування та розвиток як потужної європейської транзитної держави. Це підтверджується тим, що існуюча система пан'європейських транспортних коридорів охоплює значну частину території України, яка включає Західний, Придніпровський і Приморський регіони.

Найважливішою проблемою для України, яка інтегрується в європейську єдину залізничну систему, є звуження ширини української залізниці (1 524 мм) до європейської моделі (1 435 мм), як у сусідній Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії. Тепер на кордоні із цими державами існують складні системи для передачі локомотивів та рухомого складу поїздів від доріжки до траси, що значно знижує ефективність залізничного транспорту, зокрема в часі.

Перш за все, необхідно планувати потенційні обсяги перевезень. У той же час доведено, що відкриття нової мультимодальної залізниці вимагає мінімального заповнення на рівні не менше двох контейнерних поїздів на тиждень, це пов'язано з тим, що:

1) відправники / одержувачі не хочуть чекати на доставку протягом тижня, оскільки це значно збільшує функціональний цикл оброблення замовлень;

2) великі обсяги поставок значно збільшують складські витрати;

3) має місце підвищення продуктивності простих вагонів і контейнерів в очікуванні наступного вильоту.

Враховуючи ці чинники, також бажано забезпечити відсутність зворотного ходу. Вибір парку вагонів та контейнерних агрегатів залежить від характеру вантажу (рідкий, сипучий, штучний та ін.), а також від запланованих обсягів перевезення. У більшості випадків використовуються платформні вагони та універсальні контейнери з контейнерами з кінцями до кінця 20- або 40-футові, але можливі також інші варіанти (45-футові контейнери, вантажні контейнери з вантажем 45-футових контейнерів, цистерни для сипучих вантажів, 40-футові контейнери відкривають сидіння з бічними дверцятами для довгих вантажів тощо). Вибір маршруту залежить від наявності залізничної мережі та розташування основних вантажних терміналів, а також від вартості перевезення, якщо це можливо. Що стосується тарифів на залізничні перевезення для мультимодальних послуг, то Україна перебуває у втраті позиції, оскільки застосовує систему уніфікованих транспортних тарифів (ЕТТ та МТТ), які перевищують у середньому у 2-3 рази європейські. Це значно зменшує інвестиційну привабливість мультимодального транспорту через Україну для іноземного бізнесу. Щоб усунути цей недолік, тариф повинен бути однаковим для всіх перевізників і маршрутів [8].

Розвиток вітчизняного змішаного перевезення зазнає значних труднощів через низький рівень правового регулювання цього питання. Важливим завданням для подальшого впровадження та розвитку мультимодаль-

ного транспорту в Україні є застосування міжнародних мультимодальних перевезень спрощених митних процедур та поліпшення регуляторного регулювання мультимодального транспорту. Одним із пріоритетних напрямів розвитку законодавства у сфері комбінованого транспорту є розроблення та прийняття Закону України «Про мультимодальний транспорт», що, у свою чергу, сприятиме створенню умов для залучення перевізників.

В організації мультимодальних перевезень Україна повинна керуватись законодавством про транспорт та законодавством щодо видів транспорту, законодавством, що регулює відносини, пов'язані з перевезенням товарів і пасажирів у прямому змішаному трафіку, міжнародними угодами та конвенціями за видами транспорту.

Із метою підвищення ефективності роботи транспортної мережі та транспортної логістики, збільшення обсягу транспортних послуг, що надаються українськими транспортними компаніями на міжнародному ринку транспортних послуг, здійснюватиметься шляхом встановлення взаємозв'язку між усіма видами транспорту в системі з урахуванням розвитку економіки та ринкових ринків споживання; усунення адміністративних та технічних бар'єрів, впровадження комплексного підходу до розвитку всіх транспортних секторів, зокрема, з урахуванням розвитку мережі автомобільних доріг та залізниць у пропорційній мірі розвитку морських портів та оновлення стратегічних об'єктів інфраструктури порту; модернізації системи планування перевезень за всіма видами транспорту з урахуванням прогнозування потенційних вантажних та пасажирських потоків [9].

Висновки. Мультимодальна транспортна система є більш складним варіантом із комерційних, фінансових, економічних, організаційних та технічних питань транспортної інфраструктури. Але в той же час перевезення вантажів із мультимодальністю мають ряд переваг, які вигідно відрізняють їх від інших видів транспорту. Серед них: раціональне використання транспортних потужностей компанії, споживання економічної енергії, скорочення часу, необхідного для перевезення вантажів, підвищення надійності та безпеки.

Забезпечення ефективного функціонування та оптимального розвитку мультимодальної транспортної системи вимагає реалізації ряду принципів, найбільш поширеними з яких є: єдине комерційне право; складність рішення фінансово-економічних аспектів функціонування системи; інформаційне забезпечення всіх частин транспортного процесу; організаційна та технологічна взаємодія, координація та синхронізація роботи всіх частин транспортного процесу; співробітництво всіх учасників мультимодальної транспортної системи; комплексна інфраструктура розвитку різних видів транспорту.

Література:

1. Собкевич О., Ємельянова О. Щодо шляхів розвитку мультимодальних (комбінованих) перевезень в Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/599> (дата звернення 27.08.2018 р.).

2. Про мультимодальні перевезення: Проект Закону України / Міністерство інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/files/Dok_PROEKT.pdf (дата звернення 20.06.2018 р.).
3. Соколова О.Є. Концептуальні засади формування мультимодальної системи перевезення вантажів. Науковий часопис. 2014. № 1. С. 114–118.
4. Лимонов Э.Л. Внешнеторговые операции морского транспорта и мультимодальные перевозки. СПб.: Выбор, 2000. 416 с.
5. Логистика: управление в грузовых транспортно-логистических системах / под ред. проф. Л.Б. Миротина. М.: Юрист, 2002. 414 с.
6. Терминология комбинированных перевозок (Terminology on combined transport) / United Nations. New York and Geneva, 2001. 69 с. URL: [www.internationaltransportforum](http://www.internationaltransportforum.org) (дата звернення 05.09.2018 р.).
7. Конвенция ООН о международных смешанных перевозках грузов (Женева 1980 г.) // Международное частное право. Сборник документов. М.: БЕК, 1997. С. 370–387.
8. Альошинський Є.С. Організаційні принципи планування мультимодальних перевезень. Технологический аудит и резервы производства. 2013. № 6/6(14). С. 4–6.
9. Транспортна стратегія України на період до 2030 року (проект) / Міністерство інфраструктури України. URL: www.mtu.gov.ua/projects/115.

Грибачева И. П. Особенности правового регулирования международных транспортных договоров

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению вопросов в сфере мультимодальных перевозок, нормативно-правовому закреплению основных положений, регулирующих отношения в этой сфере. В статье дано определение понятия смешанной перевозки. Рассмотрено понятие договора мультимодальной перевозки. Охарактеризованы существенные условия договора смешанной перевозки. Исследованы основные проблемы, которые мешают беспрепятственно осуществлять мультимодальные перевозки. Предложены основные направления решения проблем мультимодальных перевозок.

Ключевые слова: международные перевозки, мультимодальные перевозки, договор смешанной перевозки, транспортные перевозки.

Hrybachova I. The features of legal regulation of international transport contracts

Summary. The article is devoted to the consideration of issues in the field of multimodal transport, the legal regulation of the main provisions regulating relations in this area. The article defines the concept of multimodal transportation. The concept of multimodal transport contract is considered. The characteristic of the essential conditions of the contract of multimodal transportation was given. The main problems, which hinder unimpeded multimodal transportation, are investigated. The main directions of solution of problems of multimodal transportations are offered.

Multimodal transportation is the kind of transportations which is made by the responsibility of the one transporter for a single transport document, which uses two or more vehicles, for example rail transport and transportation. Today there is no single universal law which is regulate multimodal transportation by various modes of transport. Existing international conventions have regulate mixed transport by only one mode of transport.

The development of domestic mixed transportations is experiencing significant difficulties because of the low level of legal regulation of this issue. An important task for the further introduction and development of multimodal transportation in Ukraine is application of international multimodal transportation of simplified customs procedures and improvement of regulatory regulation of multimodal transportation. One of the priority directions of development of legislation in the field of combined transport is the development and adoption of the Law of Ukraine “On Multimodal Transport”, which will facilitate the creation of conditions for attracting carriers.

Key words: international transportation, multimodal transportations, multimodal transport contract, transport services.